

ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В ПРОГНОЗУВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Стрельникова М. С.

Представлен комплексный подход к выбору показателей эффективности внешнеэкономической деятельности предприятия. Приведены обоснования необходимости всестороннего анализа эффективности внешнеэкономической деятельности для долгосрочного функционирования предприятия на внешнем рынке. Представлены основные приемы, с помощью которых достигаются основные задачи анализа операций. Показано, что отдельные простые экономико-статистические методы анализа предоставляют наиболее эффективный результат расчетов. Представлены обоснования, что эффективность является функцией правильной конъюнктурно-ценовой политики предприятия во внешнеэкономической деятельности.

Представлено комплексний підхід до вибору показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Наведено обґрунтування необхідності всебічного аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності для довгострокового функціонування підприємства на зовнішньому ринку. Представлено основні прийоми, за допомогою яких досягаються основні завдання аналізу операцій. Показано, що окремі прості економіко-статистичні методи аналізу надають найбільш ефективний результат розрахунків. Представлено обґрунтування, що ефективність є функцією правильної кон'юктурно-цінової політики підприємства в зовнішньоекономічній діяльності.

The complex going is presented near the choice of indexes of efficiency of foreign economic activity of enterprise. Grounds over of necessity of all-round analysis of efficiency of foreign economic activity are brought for the long-term functioning of enterprise at the foreign market. Basic receptions by means of that the basic tasks of analysis of operations are arrived at are presented. It is shown that the separate simple economic and statistical methods of analysis give the most effective result of calculations. Grounds are presented, that efficiency is the function of correct conjuncture-price politics of enterprise in foreign economic activity.

Стрельникова М. С.

ст. преп. каф. «Учет и аудит» ДГМА
yalu.80@mail.ru

ДГМА – Донбасская государственная машиностроительная академия, г. Краматорск.

УДК 657.339

Стрельнікова М. С.

ЗНАЧЕННЯ АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В ПРОГНОЗУВАННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах для промислових підприємств зовнішньоекономічна діяльність є перспективним напрямком господарювання, який надає можливість підприємству покращити свої економічні показники та максимізувати прибуток.

Для виходу підприємства на зовнішній ринок важливо мати чітку якісну та кількісну оцінку ефективності зовнішньоекономічних операцій. В сучасних умовах треба здійснювати комплексний підхід до вибору показників ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Це пояснюється тим, що ефективність може виражатися різними параметрами: узгодження відповідних видів діяльності підприємства, забезпечення єдності критеріїв параметрів, які використовуються відповідно із реальними потребами народного господарства тощо.

Кількісну оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства можливо визначити як ступінь досягнення максимального обсягу чистого прибутку від зовнішньоторговельних операцій за рахунок оптимізації сукупних витрат на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Таким чином, аналіз ефективності зовнішньоекономічних операцій має важливу роль на етапі удосконалення стратегії збільшення капіталізації промислового підприємства.

Вивчення проблеми вдосконалення аналізу ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій промисловими підприємствами надало змогу ознайомитися з предметом діяльності окремих науковців, які приділили значну увагу розгляданню цього питання. Значний науковий вклад в розглядання питань ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності внесли такі вчені, як Семко П. В., Ковтун Е. О., Г. О. Філатова, Є. П. Кожанова, А. І. Яковлев, Т. В. Миролубова, О. А. Соболева-Терещенко, В. М. Небильцова та інші [1–4].

Метою даної статті є доведення того факту, що стратегічний аналіз зовнішньоекономічних операцій є невід'ємною умовою планування виходу підприємства на зовнішній ринок з метою ефективного закріплення своїх позицій у міжнародному торговому просторі та покращення основних фінансових показників діяльності.

В умовах розвитку ринкових відносин в Україні особливе значення має науковий підхід до вивчення окремих аспектів діяльності промислового підприємства. Як свідчить практика, більшість суб'єктів господарської діяльності розпочинають співпрацювати із закордонними контрагентами без заздалегідь прорахованого механізму та побудованої системи цієї співпраці. Підприємства починають функціонувати у невизначеному для них господарському середовищі не маючи об'єктивного уявлення про перспективи та перешкоди.

Якщо підприємство ставить у своїх стратегічних цілях довгострокове функціонування на зовнішньому ринку, закріплення на ньому своїх позицій, то маркетинговій службі необхідно всебічно обґрунтувати ефективність зовнішньоекономічної діяльності шляхом проведення комплексного аналізу співставленням витрат та доходів при здійсненні відповідних операцій.

Ефективність зовнішньоекономічних операцій багато в чому закладається на етапі їх планування і попередньої підготовки до проведення, а оцінюється шляхом фінансового аналізу.

На стадії організації головною стратегічною проблемою підприємства є вибір сфери діяльності та визначення перспективних проектів в обраній сфері. Ці питання вирішуються

за допомогою аналізу інформації, яка міститься у фінансовій звітності і отримується в результаті маркетингових досліджень. Далі – визначення тактичного підходу до розв'язання поставлених завдань. Передусім тут треба враховувати той факт, що вихід на зовнішній ринок завжди є вступом до конкурентної боротьби. Тож ринкові регулятори, поєднуючись із конкуренцією, створюють єдиний механізм господарювання, який примушує виробника враховувати інтереси і потреби споживача [1].

Реалізація наукового методу фінансово-економічного аналізу зовнішньоекономічних операцій тісним образом пов'язані із сукупністю технічних прийомів, які дають можливість на практиці вивчати питання зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, методика фінансово-економічного аналізу зовнішньоекономічних операцій повинна містити в собі такі прийоми й методи, за допомогою яких буде досягнуте рішення основних завдань аналізу (виявлені фактори, що роблять найбільший вплив на економічні показники, розрахована ефективність здійснюваних операцій, визначені оптимальні управлінські рішення, здійснений належний контроль за вірогідністю й законністю операцій підприємства у зовнішній торгівлі).

Основними завданнями аналізу зовнішньоекономічної діяльності є:

- 1) оцінка рівня і якості виконання підприємством зобов'язань за контрактами з іноземними партнерами;
- 2) характеристика динаміки (розвитку) зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- 3) оцінка раціональності використання коштів, залучених для виконання зобов'язань за контрактами. Виконання вказаної задачі передбачає послідовне або паралельне вивчення оборотності капіталу підприємства, дослідження непрямих витрат на експорт та імпорт товарів, вивчення ефективності зовнішньоекономічних операцій; узагальнення попередніх результатів аналізу за допомогою коефіцієнту віддачі оборотного капіталу, що і дозволить відповісти на питання, наскільки раціонально використано оборотний капітал в процесі зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- 4) оцінка фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- 5) характеристика фінансового стану підприємства.

Джерелами інформації для аналізу господарської діяльності є дані бухгалтерського і оперативного обліку та звітності [4].

Для проведення аналізу зовнішньоекономічної діяльності слід використовувати такі методичні підходи, що є найпростішими в застосуванні і дають найбільш ефективні результати обчислень. Такими економіко-статистичними методами є метод порівняння (аналізу рядів динаміки), методи відносних величин, середніх величин, метод обчислення ступеню варіації, метод індексів, а економіко-математичними – метод пропорційного ділення, логарифмічний метод [2].

Об'єктами аналізу зовнішньоекономічних операцій є їх економічні результати, які формуються під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів, що відображаються в системі економічних показників:

- макроекономічні показники зовнішньоекономічної діяльності;
- економічні результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства: обсяги продаж, прибуток, рентабельність, підвищення якості продукції, зниження цін, впровадження нових технологій, завоювання нових ринків, розвиток реклами, маркетингу тощо.

При проведенні економічного аналізу ефективності зовнішньоекономічних операцій на промисловому підприємстві основною метою ставиться оцінка власних потенційних можливостей в конкурентній боротьбі на зовнішньому ринку і розробка заходів підвищення конкурентоспроможності та забезпечення максимального прибутку.

Основними елементами економічного аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства повинні бути:

- оцінка рівня і якості виконання підприємством зобов'язань по контрактах з іноземними партнерами, дослідження ефективності, переваг і недоліків укладання контрактів і договорів;
- аналіз конкурентоспроможності підприємства та конкурентоспроможності продукції і ринку збуту у зовнішньоекономічній діяльності;
- аналіз динаміки (розвитку) зовнішньоекономічної діяльності підприємства;
- вивчення раціональності використання ресурсів з метою усунення небажаних відхилень від намічених завдань;
- аналітична оцінка виконання угод і виробничо-фінансових результатів зовнішньоекономічної діяльності; виявлення чинників, які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники роботи підприємства;
- оцінка результатів господарської діяльності за попередні та поточний роки;
- аналіз фінансового стану підприємства.

В будь-якому випадку головна мета такого аналізу – підвищення ефективності функціонування даного суб'єкту господарювання і пошук резервів такого зростання [5].

Для визначення ефективності експортно-імпортних операцій необхідно на підприємствах організувати облік, що забезпечує отримання необхідної достовірної інформації про продаж (закупівлі) в абсолютному та натуральному вираженні, а також про витрати та доходи, пов'язані із реалізацією (закупкою) товарів на зовнішньому ринку в розрізі окремих держав.

Розрахунок економічного ефекту експорту товару необхідно проводити за формулами:

$$E_{ек.н.} = B_{ек.т.} - B_{ек.в.}, \quad (1)$$

де $E_{ек.н.}$ – економічний ефект експорту товару, грн;

$B_{ек.т.}$ – виручка від експорту товару, грн;

$B_{ек.в.}$ – повні витрати підприємства на експорт товару, грн.

$$E_{ек.н1} = B_{ек.в.} \times k_{к.р.} - B_{ек.в.}, \quad (2)$$

де $E_{ек.н1}$ – економічний ефект експорт товару, грн;

$k_{к.р.}$ – коефіцієнт кредитного впливу.

Якщо $E_{ек.н}$ ($E_{ек.н1}$) є додатною величиною, то експорт вибраної продукції економічно вигідний, а тому слід шукати можливості для його збільшення з врахуванням досягнутого рівня виробництва.

Розрахунок економічного ефекту імпорту товару народного споживання. Прямий економічний ефект імпорту даного товару може бути виражено з врахуванням умов такими формулами:

$$E_{ім.н} = C_{ім.т.} - B_{ім.т.}, \quad (3)$$

де $E_{ім.н}$ – економічний ефект імпорту товару, грн.;

$C_{ім.т.}$ – мінімально допустима вартісна оцінка імпортного товару, грн.;

$B_{ім.т.}$ – повні валютні витрати на імпорт товару (ціна товару та витрати, пов'язані із їх закупівлею на зовнішньому ринку), грн.

$$E_{ім.н1} = C_{ім.т.} - (B_{ім.т.} \times k_{в.е.}), \quad (4)$$

де $E_{ім.н1}$ – економічний ефект імпорту товару, грн;

$k_{в.е.}$ – курс валюти за даними НБУ на розрахункову дату, грн / вал. од.

$$E_{im.n.2} = C_{im.m.} - (B_{im.m.} \times k_{e.e.} \times k_{k.p.}), \quad (5)$$

де $E_{im.n.2}$ – економічний ефект імпорту товару, грн;

$k_{k.p.}$ – коефіцієнт кредитного впливу.

Якщо показники $E_{im.n}$ ($E_{im.n.1}$, $E_{im.n.2}$) є додатними, то імпорт такої продукції економічно вигідний, і слід шукати можливості для його збільшення з урахуванням досягнутого попиту на внутрішньому ринку.

Величина $E_{im.n}$ ($E_{im.n.1}$, $E_{im.n.2}$) характеризує прибуток від реалізації імпортних товарів на національному ринку.

Показники ефективності ряду імпортних угод доцільно використовувати на підприємстві: при закупівлі товарів на зовнішньому ринку; аналізі імпортної діяльності за попередні роки; плануванні імпортної діяльності; визначенні імпортної політики підприємства – технічної або соціальної.

Метою аналізу стану та розвитку експортно-імпортних операцій є визначення, які зміни відбулися в товарній структурі експорту (імпорту), в розвитку нових видів експорту та його географічному напрямку.

При оцінці можливостей підприємства на зовнішньому ринку об'єктом аналізу повинні стати:

- очікувана динаміка обсягів зовнішньоторговельної діяльності;
- доцільність переорієнтації на нові ринки збуту;
- умови діяльності в новому середовищі і доцільність скорочення її в традиційних сферах і сегментах ринку [3].

ВИСНОВКИ

Основними результатами досліджень, що розкриті в даній статті, є наступні положення.

Проведення аналізу зовнішньоекономічних операцій на стадії планування цього напрямку діяльності на промисловому підприємстві є запорукою зниження ризиків та максимізації доходної частини від експортно-імпортних операцій.

Укладанню контракту з іноземними фірмами по придбанню ними товару передують підготовча робота, у ході якої порівнюються пропозиції різних фірм. Найкраща пропозиція приймається у якості базової для переговорів із зазначеною фірмою. При закупівлі товару на умовах комерційного кредиту керівництву доводиться враховувати велику кількість факторів, передусім, інфляцію.

Здійснення аналізу зовнішньоекономічних операцій з умовами гнучкого реагування на зміну зовнішніх умов функціонування підприємства, правильність формування висновків по результатам аналізу дозволить створювати додаткові сприятливі можливості в діяльності підприємства, оцінити співвідношення сильних і слабких сторін нових видів діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Семко П. В. *Управління ефективністю при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності* [Електронний ресурс] / П. В. Семко, Е. О. Ковтун // Соціум. Наука. Культура. – 2004. – № 2. – Режим доступу: www.intcofnf.org.
2. Філатова Г. О. *Організаційно-економічний механізм визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств* : дис... канд. екон. наук : 08.06.01 / Г. О. Філатова. – Київ, 2004. – 202 с.
3. Кожанова Є. П. *Економічний аналіз* : навч. посіб. / Є. П. Кожанова, І. П. Отенко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2005. – 344 с.
4. Яковлев А. І. *Удосконалення методів визначення ефективності зовнішньоекономічної діяльності* / А. І. Яковлев // *Фінанси України*. – 2003. – № 9. – С. 28–34.
5. Кадуріна Л. О. *Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності* : навч. посіб. / Л. О. Кадуріна. – К. : Видавничий дім «Слово», 2003. – 288 с.

Стаття надійшла до редакції 18.12.2012 р.